

การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของวิทยากรท้องถิ่น เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในจังหวัดนครราชสีมา

นายอนนท์ หาญไกรธา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา ภาควิชาโสตทัศนศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0121-7

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

120239270

19 NOV 2003

A STUDY OF STATE, PROBLEMS AND NEEDS OF LOCAL RESOURCE PERSONS
CONCERNING THE TRANSFER OF LOCAL WISDOM IN ELEMENTARY SCHOOLS
UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION
IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

Mr. Anon Hankrotha

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for the Degree of Master of Education in Audio – Visual Communications

Department of Audio – Visual Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0121-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาศาภาพ ปัญหา และความต้องการของวิทยากรท้องถิ่น
เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในจังหวัดนครราชสีมา

โดย

นายอนนท์ หาญโกธธา

สาขาวิชา

โสตทัศนศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประศักดิ์ หอมสนิท

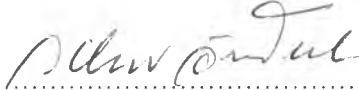
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

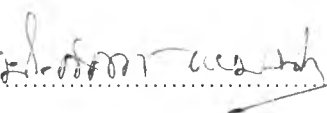
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวรรณิการ์ สัจกุล

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์

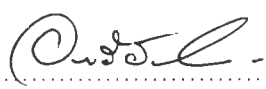

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิราพร อัจฉริยโกศล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประศักดิ์ หอมสนิท)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวรรณิการ์ สัจกุล)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรฉรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.บุญเรือง เนียมหอม)

อนนท์ หาญโกรธา : การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของวิทยากรท้องถิ่น เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในจังหวัดนครราชสีมา (A STUDY OF STATE, PROBLEMS AND NEEDS OF LOCAL RESOURCE PERSONS CONCERNING THE TRANSFER OF LOCAL WISDOM IN ELEMENTARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร.ประศักดิ์ หอมสนิท, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ผศ. ดร. กรรณิการ์ สัจกุล, 359 หน้า. ISBN 974-17-0121-7

วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของวิทยากรท้องถิ่น เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ วิทยากรท้องถิ่น 40 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. วิทยากรท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี มีความรู้ระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนา ส่วนใหญ่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมวดที่เกี่ยวข้องกับ งานเกษตร งานหัตถกรรมพื้นบ้าน และโภชนาการ
2. โรงเรียนได้ติดต่อประสานงานกับวิทยากร โดยเชิญเป็นลายลักษณ์อักษร วิทยากรมีความยินดีที่ได้รับเชิญ วิทยากรมีทักษะการสอนแบบสาธิต มีครูประจำวิชาคอยช่วยเหลือ ผู้เรียนมีความสนใจเรียนดี สถานที่เรียนมีความเหมาะสม
3. ปัญหาเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เวลาในการสอนต่อครั้งน้อยเกินไป วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอและชำรุด ไม่มีการเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และผู้เรียนไวล่วงหน้า
4. ความต้องการของวิทยากรท้องถิ่น คือ ต้องการเพิ่มเวลาในการสอนต่อครั้งให้มากขึ้น ต้องการงบประมาณจัดซื้อ วัสดุ อุปกรณ์เพิ่มเติม ต้องการให้ครูประจำวิชามาอำนวยความสะดวก แนะนำ อธิบายเพิ่มเติมในขณะที่สอน ต้องการให้โรงเรียนทำเป็นกิจจะลักษณะและต่อเนื่อง วิทยากรท้องถิ่นคาดหวังที่จะให้ผู้เรียนนำความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น นำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ตลอดจนนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้

ภาควิชา..... โสภศาสตร์ศึกษา
สาขาวิชา..... โสภศาสตร์ศึกษา
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4183836227: MAJOR AUDIO - VISUAL COMMUNICATIONS

KEY WORD : LOCAL WISDOM / LOCAL RESOURCE PERSONS / ELEMENTARY SCHOOL

ANON HANKROTHA : A STUDY OF STATE, PROBLEMS AND NEEDS OF LOCAL
RESOURCE PERSONS CONCERNING THE TRANSFER OF LOCAL WISDOM IN
ELEMENTARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY
EDUCATION IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF.
PRASAK HOMSANIT, Ed.D. THESIS CO-ADVISOR : ASST. PROF. KANNIGA SACHAKUL, Ph.D.
359 pp. ISBN 974-17-0121-7

The purposes of the research were to study state, problems and needs of resource persons concerning the transfer of local wisdom in elementary schools under the jurisdiction of the Office of the Provincial Primary Education in Nakhon Ratchasima Province. Subjects of the study were forty purposively selected resource persons. The research instruments were a structured interview form and a structured observation form. The data were analyzed using percentage.

The findings were as follows :

1. Most of local resource persons were women, 41-50 years old, working as rice farmers. Most of them transferred local wisdom in agriculture, local handicraft and nutrition.
2. Most school cooperated with local resource persons by formal letters. Local resource persons were willing to be invited. They had demonstration teaching skills. Teachers facilitated local resource persons. Students were interested in local wisdom and class settings were appropriate.
3. Problems concerning the transfer of local wisdom were : limited time for teaching, inavailability of materials and equipment, and lack of preparation of media, materials, equipment and pupils.
4. Local resource persons' needs were : more time to teach, budget for purchasing more materials and equipment, require teachers as facilitators to help them to suggest and explain during their teaching, schools conduct on-going activities. Local resource persons expect pupils to implement local wisdom in their daily life for solving problems, to be proud in their local wisdom and use the knowledge to earn a living.

Department..... Audio-Visual Education
Field of study..... Audio – Visual Communications
Academic year..... 2001

Student's signature.....

Advisor's signature.....

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ ด้วยความกรุณาจากคณาจารย์หลายๆ ท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประศักดิ์ หอมสนิท อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์นิการ์ สัจกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ติดตาม ดูแล แนะนำ ให้คำปรึกษาตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย อย่างดียิ่ง รวมทั้งรองศาสตราจารย์สมเชาว์ เนตรประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร.อรจรีณ ตะกั่วทุ่ง อ.วิวัฒน์ชัย สุขทัพท์ ที่เมตตา อบรมสั่งสอน ติดตาม ช่วยเหลือและห่วงใยลูกศิษย์เสมอมา ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาโสตทัศนศึกษาทุกท่าน ที่ได้สอนศาสตร์ต่างๆ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำเป็นอย่างดี ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ที่ได้ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยอย่างเต็มที่ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณอาจารย์สุพัฒน์ หาญเวช เพื่อนร่วมงาน ที่คอยช่วยเหลือระหว่างลาศึกษาต่อ ขอขอบคุณ คุณสมงคล ดีมาก ที่คอยช่วยเหลือเมื่อยามมีปัญหาด้านการเรียน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ขอขอบคุณ คุณศุภาพิชญ์ บำรุงนอก ที่คอยเป็นกำลังใจเสมอมา

ขอขอบคุณ พี่ประจวบ พี่สุวรรณ จิตอารีรัตน์ และพี่ประจักษ์ หาญโกธธา ที่ให้การสนับสนุนด้านการเงินมาโดยตลอด รวมถึงพี่ๆ น้องๆ และหลานๆ อีกหลายคน ที่ช่วยเหลือและกำลังใจรอคอยความสำเร็จ

ท้ายสุดขอมอบความดีงามทั้งหลายที่พึงมีในงานวิจัยชิ้นนี้ แก่ คุณพ่อปลอด หาญโกธธา คุณแม่ทองดี หาญโกธธา บุพการี ผู้ให้ชีวิต ให้โอกาสทางการศึกษา อบรม เลี้ยงดู ห่วงใย ดูแล ลูกคนนี้ โดยไม่คิดถึงความเหนื่อยยากตลอดมา

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงได้ปกป้องคุ้มครองทุกท่านให้ประสบความสุข ความเจริญตลอดไป

นายอนนท์ หาญโกธธา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	15
ขอบเขตของการวิจัย.....	16
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	17
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
วิทยาการท้องถิ่น.....	21
ความหมายของวิทยาการ.....	21
ความหมายของวิทยาการท้องถิ่น.....	21
ความสำคัญของวิทยาการ.....	22
ประเภทของวิทยาการ.....	23
คุณสมบัติของวิทยาการ.....	24
การติดต่อประสานงานวิทยาการ.....	28
ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	35
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	35
ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	37
ปัจจัยพื้นฐานของการก่อเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	41
สถานภาพและความเคลื่อนไหวเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	44
ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาการศึกษา.....	49
กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	59
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	64
แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น.....	82
ความหมายของแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น.....	82
ประเภทของแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น.....	83
การนำแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน.....	87
แนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา.....	90
แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการศึกษา.....	90
แนวนโยบายในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษา.....	92
การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน.....	99
การจัดการเรียนการสอนวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ.....	105
สภาพปัญหา ความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์และ พื้นฐานอาชีพ.....	105
หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กลุ่มการทำงานและ พื้นฐานอาชีพ.....	108
แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและ พื้นฐานอาชีพ.....	112
แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอน.....	113
ความหมายของสื่อการเรียนการสอน.....	113
ประเภทของสื่อการเรียนการสอน.....	114
หลักการเลือกสื่อการเรียนการสอน.....	117
หลักการเตรียมการใช้สื่อการเรียนการสอน.....	119
หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน.....	120
หลักการประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน.....	122
สื่อการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ.....	123
ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่ใช้ในการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ.....	126

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
จิตวิทยาการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ.....	126
พัฒนาการของเด็กระดับประถมศึกษา.....	127
พัฒนาการทางอาชีพของเด็กประถมศึกษา.....	129
ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ.....	129
หลักการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ.....	135
องค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ.....	143
วิธีการวัดผลกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ.....	144
ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจังหวัดนครราชสีมา.....	149
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	151
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	161
ศึกษาเอกสาร งานวิจัยและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน.....	161
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	162
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	175
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	179
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	180
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	182
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	281
รายการอ้างอิง.....	307
ภาคผนวก ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย.....	318
ภาคผนวก ข ตัวอย่างหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	320
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	325
ภาคผนวก ง กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	344
ประวัติผู้วิจัย.....	359

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
ตารางที่ 1	แสดงข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	164
ตารางที่ 2	แสดงข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์.....	172
ตารางที่ 3	แสดงจำนวนและร้อยละของวิทยากรท้องถิ่น.....	183
ตารางที่ 4	แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่าง โรงเรียนกับวิทยากรท้องถิ่น.....	190
ตารางที่ 5	แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาของวิทยากรท้องถิ่น เกี่ยวกับการ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา.....	194

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
แผนภูมิที่ 1 การสอนเรื่องภูมิปัญญาไทยในการศึกษาทั้ง 3 ระบบ.....	51
แผนภูมิที่ 2 บทบาทของภูมิปัญญาไทยในระบบการศึกษาปัจจุบัน.....	56
แผนภูมิที่ 3 บทบาทของภูมิปัญญาไทยในระบบการศึกษาในอนาคต.....	56
แผนภูมิที่ 4 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน.....	102